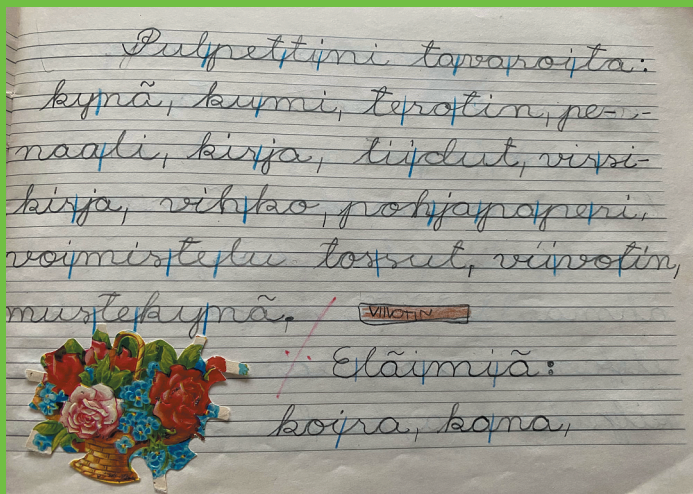

Tarja Nenonen, Aino Kojo

1960-luvulla syntyneiden koulumuistoja

Ihanuudesta yököttävyyteen

Tarja Nenonen & Aino Kojo

1960-luvulla syntyneiden koulumuistoja

Ihanuudesta yököttävyyteen

Yrittäjä ja Tiedottaja Tarja Nenonen on innostunut pilkkusäännöistä ja historiasta.
Kiinnostus on tullut vasta kouluvuosien jälkeen.

Aino Kojo on kirjoittamisesta ja kirjallisuudesta kiinnostunut eläkeläinen ja yrittäjä.
Hyvä suomen kieli on sydämen asia.

© 2023 Aino Kojo; Tarja Nenonen, tarinajateksti@elisanet.fi

Kannen suunnittelu: Tmi Tarina ja Teksti

Sisuksen taitto: Tmi Tarina ja Teksti

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4463-5

LUKIJALLE

Tämä kirja sai alkunsa sattumalta. Kun etsimme tietoa suomalaisten 1960-luvulla syntyneiden koulumuistoista, vain yksi tutkimus löytyi – neljä henkilöä oli vastannut. Olimme sitä mieltä, että nyt tarttee tehdä asialle jotain. Ensimmäiseksi tuli mieleen tyttöjen liikuntatunnit. Toisille traumaattista, toisille mukavaa. Olihan koulussa paljon muutakin, myös kivaa, kun aloimme muistella ja lukea päiväkirjojamme.

Teimme lyhyen kyselylomakkeen ja aloimme etsiä muistojen kertojia. Otimme yhteyttä tuttuihin eri puolilla maata, ja sana kiiri heiltä eteenpäin. Halusimme, että tarinat kirjoitetaan nimimerkillä. Tarinat ovat kertojien näköisiä. Kieliasu on juuri niin, kuin se on itse kirjoitettu tai puhuttu puhelimesta. Kouluaika on lapsen ja nuoren kasvuaikaa. Aitous ja elämä kuuluvat tarinoista.

Tervetuloa mukaan matkalle kanssamme kansakouluun, oppikouluun, peruskouluun, lukioon ja ammattikouluun. Pääset myös mukaan aikaan koulun jälkeen, kokemuksiin lasten ja lastenlasten koulunkäynnistä ja katsomaan nykykoulua opettajana työskentelevän 60-lukulaisen silmin.

Helsingissä 24.11.2023

Tarja Nenonen & Aino Kojo

Sisällys

I Kansakoulu.....	7
II Oppikoulu ja peruskoulu.....	92
III Lukio.....	188
IV Ammattikoulu.....	224
V Yhteydenpito koulun jälkeen.....	234
VI Vuosikymmeniä myöhemmin mielessä monta asiaa.....	242
Alussa oli tyttöjen liikunta ja lopussa.....	271
Lähteet	272

I K A N S A K O U L U

Kansakouluasetuksessa vuonna 1866 määrättiin, että opettajien seminaarilaitos perustetaan Jyväskylään, kansakoulutoiminta aloitetaan, ja kouluilla pitää olla kirjastot, joista oppilaat ja asukkaat saavat hyödyllistä luettavaa. Opetuksen piti tapahtua oppilaiden omalla äidinkielellä. Koululuokkaan määriteltiin alempi osasto 9–12-vuotiaille ja ylempi osasto 13–15-vuotiaille sekä heille sopivat oppiaineet: ”uskonoppi, soveliaisten kirjain lukeminen äidinkielellä ja sen kirjoittaminen, maantiede ja historia, luvunlasku, muoto-oppi sekä pintain ja kappalten mittaaminen, luonnontiede ja sen käytäntö, kuvaanto, laulu ja voimistelu. Lisämääräyksenä oli, että tyttöjä pitää harjoitettaman naisväen käsitöihin, ja poikia kätevyYTEEN, ja jos asianomainen kunta tahi koulupiiri siihen suostuu, annettakoon myös opetusta maanviljelyksessä, tahi muissa yleisesti hyödyllisissä tiedonhaaroissa, sekä olkoon lapsiseimi tyttökouluun yhdistettynä, että vanhemmat oppilaat tulisivat käsittämään, miten pieniä lapsukaisia pitää tarkoituksenmukaisesti hoitaa.” 1800-luvun loppuun mennessä kouluja oli lähes joka pitäjässä. Alkuaikoina ei lasten kouluun lähettäminen ollut itsestään selvää, sillä etenkin maaseudulla koulun uskottiin tekevän lapsista laiskoja ja työtä vieroksuvia. Monet vanhemmat lähettivät lapsensa vain

seurakunnan järjestämään kiertokouluun. (Hyytiäinen 2020, 60–61. ja Ranta 2012, 50.)

Koulunkäynti pysyi vapaaehtoisena vuoden 1921 yleiseen oppivelvollisuuslakiin saakka. Jo ennen lain voimaantuloa lähes kaikki kaupunkilaislapset ja noin kaksi kolmasosaa maaseudun lapsista olivat istuneet vähintään muutaman vuoden koulunpenkillä. Vaikka uusi laki määräsi kaikki seitsemän vuotta täyttäneet vuotiaat käymään vähintään kuusi vuotta kansakoulua, syrjäseuduilla laki tuli voimaan pitkällä viiveellä. Oppivelvollisuus toteutettiin typistelyllä opinto-ohjelmalla, käytännössä kansakoulu käytiin neljässä vuodessa. Vanhat ennakkoluulot ja koulutuksen puute estivät varsinkin maaseudulla naisia etenemästä. Tyttöjä koulutettiin vielä 1950-luvulle tultaessa etenkin perheenemänniksi sekä kotitalouden ja käsityön aloille. Suurin osa nuorisosta kävi vain kansakoulun. Kansakouluille tuli jatkoluokat, jotka laajenivat kolmivuotiseksi kansalaiskouluksi lopullisesti 1960-luvulla. (Kivimäki 2013, 133., Ranta 2012, 50, 72., Kauppinen 2002, 10.)

Ennen kouluun menoa

- Olin nuorin, pääsin kahden vanhemman sisaruksen siivellä. Isosisko joutui kaikkein kovimman koulun käymään. Velihän sai aina tehdä ihan mitä sitä huvitti poikana. Sisko on ollut se tienraivaaja, mä oon ollut taas meijä äitin lellipentu. Mä oon kans periaattees saanu tehdä, mitä mua huvitti. Nukeilla mä en saanu leikkii, se oli siskon nukke. Ei mulla koskaan ollut nukkeja tai sellasta vauvanukkea. Isä oli sitä mieltä, et töitä pitää tehdä, että leikkiä ei saa,

ja joskus mä jäin kiinni siitä. Yleensä mä yritin aina ennen kouluikää siivota pois ne leikit, ennenku isä tuli kotiin, ja kerran sitte unohdin sen nukan. Sil oli sellaset jotku vauvakengät, et se pysy pystyssä. Se vauvanukke jäi keskelle pihaa. Mä huomasin sen sit samalla, ku isä ajo pihaan, ja mä olin ihan kauhuissani. Se kysy multa, eikö sulla ole mitään parempaa tekemistä. Muistan, kun mä funtsasin sillon, et jos mul on joskus lapsii, ni ne saa leikkii vaikka kolmekymppisinä. Mä en sano niille, et tehkää jotain hommia. Äiti oli sitä mieltä, että saa leikkiä, isä oli sitä mieltä, ettei saa. Sithä mä menin aina äidiltä kysymään kaikki asiat, koska äidiltä aina sai paljon nopeemmin myöntävän vastauksen ku isältä. – Helmi-Elisa, Länsi-Suomi

Kouluun

- Ala-asteaikoihin liittyy yllättävän paljon muistoja. Ne ovat hyviä ja ovat pysyneet mielessä lämpiminä ja tärkeinä. Voi kun niistä muistaisi vieläkin enemmän! Olen syntynyt vuonna 1962, ja koulutaipaleeni aloitin 1969. Kouluni oli nimeltään Haukkavuoren ala-aste, ja se sijaitsi Kotkansaarella. Ympäristössä oli muitakin kouluja: Kotkan tyttölyseo eli ”tipula” sekä Kotkan ammattikoulu, jota ympäröivässä metsässä kävimme suunnistamassa liikuntatunnilla. – Susa, Kaakkois-Suomi

- Ensimmäisenä koulupäivänä isä saattoi minut kouluun. Matka oli lyhyt, se kulki kerrostaloalueen läpi ja lopussa pienen metsän poikki. Ekaluokkalaiset kerääntyivät juhlasaliin, jossa rehtori kutsui oppilaita nimeltä. Kun nimeni sanottiin, en ensin ymmärtänyt, että tarkoitettiin minua, koska rehtori käytti virallista etunimeäni! Minulla oli sama opettaja kaksi ensimmäistä vuotta.

Hän oli oikea äitihahmo, herttainen, lämpöinen ja hyväntuulinen. Opin aika nopeasti lukemaan ja kirjoittamaan. Kirjainten kirjoittaminen oli minulle helppoa. Joskus autoin tehtävissä luokkatovereitani. – Aippis, Uusimaa

Helli aloitti kansakoulun pienessä kyläkoulussa Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 1969. Koulu vaihtui peruskouluksi, kun hän meni viidennelle luokalle.

- Koulumatkaa oli muutama kilometri, ja se käveltiin. Opin lukemaan jo viisivuotiaana. Sisarukset olivat silloin jo koulussa, ja pääsin kouluun kuunteluoppilaaksi aina välillä ja sain lainata koulun kirjastoa. Opettaja oli sitä mieltä, että mää en saa liikaa lukea, kuulemma silmät menee. Olisin ahminut vanhemmille lapsille tarkoitettuja kirjoja, mutta en saanut sitä tehdä. Pieni kyläyhteisö oli tiivis, ja kaikki tunsivat toisensa. Kouluun mentiin samanikäisten naapurilasten kanssa. Oppilaita oli noin 10–15 per luokka, 1.–2. luokat samassa luokassa. Koulussa oli kivaa, sinne oli kiva lähteä. Koska osasin jo lukea, opettaja joutui pohtimaan, mitä mulle keksitään luettavaksi. Ei tarvinnut tankata aakkosia muiden kanssa. Koulussa ei ollut sähköjä, valopetrolilla toimiva Tilley-lamppu valaisi. Kerran se kaatui, mutta ei onneksi syttynyt tuleen. Luokkaa lämmitettiin uunilla. Ulkokuusi oli pojille ja tytöille, huussissa oli useampi reikä istuimessa. – Helli, Pohjois-Pohjanmaa

- Olen syntynyt 1968 Joutsenossa. Aloitin koulun 1975 Joutsenon Keskuskoulussa. Koulumatkaa minulla oli noin 3,5 kilometriä. Se taittui kävellen, pyörällä tai hiihtäen naapurin tytön kanssa. En muista, että olisin

siitä pahemmin valittanut. Koulurakennus oli kolmekerroksinen tyypillinen koulu. Nyt se on homekoulu ja suljettu, ei vielä purettu. Minulla on oikeastaan vain mukavia muistoja koulusta. En ollut koulukiusattu tai -kiusaaja. Omalta kylältä oli paljon kavereita samalla luokalla. Leikit jatkuivat koulun jälkeen kylällä. – Koululainen -68, Kaakkois-Suomi

”En muista, jännitinkö ekaa päivää koulussa. Joka tapauksessa halusin laittaa päälleni ihanan rimpsumekon, josta olin ylpeä ja jota kannoin tuntien itseni isoksi ja jota asuvalintaa päivän mittaan kaduin, koska erotuin joukosta. Muilla oli ihan tavalliset vaatteet. Mulla oli muuten vanhanaikainen, Annu-tädin tekemä villatakki ja kangastossut.

Koulu alkoi syyskuun ensimmäinen, ja oli lämmintä, koska muistan ruohon- ja heinänkorsien raapineen paljaita sääriäni, kun kuljimme kotitalon edessä olevan kesantopellon poikki. Pappa saattoi minut. En muista minulla olleen koululaukkua, ellei sitten pappa kantanut sitä. Haaveilin punaisesta, kiiltävästä olkalaukusta, jossa oli Minni-hiiren kuva, mutten usko saaneeni sitä koskaan. Mulla on hämärä muistikuva sinisestä nelikulmaisesta kovitetusta selkärepusta, joka oli tehty jäykästä markiisikankaasta ja jonka pohjalla oli pahvi pitämässä sitä muodossa. Pahvi käpristeli reunoista. Repun olkaimet olivat vaaleanruskeaa nailonia tai kovitettua nahkaa ja painoivat olkapäitä. Saatoin saada repun myöhemmin, toka- tai kolmasluokkalaisena.

Muistan kun näin koulurakennuksen mäen päältä ja sinne saapuvat muut oppilaat, joita kuhisi koulun portilla. Olisin halunnut, että pappa kääntyisi siitä takaisin, että saisin mennä yksin ja itsenäisenä koululle. Koulumatka on ekan päivän selkein muisto.” (Outinen 2021, 194–195.)

Kun Viiru aloitti koulun vuonna 1971, hän ehti käydä kansakoulua syksyn, ja koulu muuttui peruskouluksi joululoman jälkeen.

- Meitä oli vain kolme ekaluokkalaista, kaikki poikia. Samassa luokassa olivat ykköset ja kakkoset, yhteensä 11 oppilasta. Koulumatka oli vain 100 metriä. Vanhempi veljeni oli silloin kuudennella luokalla ja vanhin jo yläasteella 7.–8. luokalla 15 kilometrin päässä keskustassa. Nuorin oli vielä kotona. Koulurakennus oli minulle tuttu, kävin jo ennen kouluikää siellä pihalla leikkimässä koulun välitunnilla. En osannut lukea, kun aloitin koulun. Aapisesta sitä opeteltiin. Kakkosluokka teki tunnilla tehtäviä sillä aikaa, kun opettaja opetti meitä ykkösiä. Sitten toisinpäin, meillä oli omia tehtäviä, ja opettaja kävi asioita läpi kakkosten kanssa. Hiljaa piti olla tunnilla. Varmaan siinä sivussa myös oppi asioita, kun kuunteli isompia. Oppitunnilla oli samoja aineita samoista kirjoista. Opetus oli samalla lailla järjestetty 3.–4. ja 5.–6. luokilla. Esimerkiksi biologiassa ja maantiedossa 3.–4.-luokkalaiset lukivat samaa kirjaa samaan aikaan. Eli osa joutui lukemaan kolmosella nelosen kirjaa ja nelosella kolmosen kirjaa. – Viiru, Länsi-Suomi

Martalle kansakouluun meno Helsingin maalaiskunnassa (Vantaa) vuonna 1971 oli tosi jännittävää.

- Vanhemmat arvostivat koulua, mutta eivät olleet aktiivisia puuttumaan koulun suhteen. Lasten piti käydä koulua ja käyttäytyä, se oli vanhemmille itsestäänselvyys. Muistan, kun Kaijan kanssa menttiin ensimmäiselle luokalle, ja minua jännitti ihan hirveästi. Minulla oli tiukat saparot päässä. Veiköhän meidän äiti meidät sinne koulun pihalle, en muista, mutta minua jännitti se, että pääsenkö Kaijan kanssa samalle luokalle – pääsin. Kävin Hiekkaharjun koulua, jolla ei ollut omaa rakennusta. Olimme Simonkallion koulun parakissa ensimmäisen vuoden iltavuorossa, koulu alkoi kello 11 tai 12. Äiti oli perhepäivähoitaja. Usein leikittiin Kaijan kanssa meillä, sillä sen vanhemmat oli töissä, ja se olis muutoin ollut yksin kotona. Monta kertaa kävi niin, että Kaija oli unohtanut kotiavaimensa, ja se huomattiin vasta silloin, kun kouluun olis pitänyt lähteä. Äiti soitti useamman kerran huoltomiehen avaamaan ovea. Luonnollisesti myöhästyimme koulusta. Olin oppinut viisivuotiaana virkkaamaan ja kuusivuotiaana neulomaan. En osannut lukea, kun menin kouluun. Silloin tavattiin T-A TA, L-O LO, TALO. Aika nopeasti opin. Kirsi Kunnaksen aapista luettiin.

Minulle kouluunmeno tarkoitti sitä, että siellä opitaan asioita. Koulun alkaessa en osannut sanoa r-kirjainta, joten kävin muutaman kerran puheopetuksessa. Sain sieltä erilaisia harjoituksia, joita tein ahkerasti ja säännöllisesti. Hiekkaharjun koulu valmistui 1973, kun menin kolmannelle. Silloin päästiin omaan kouluun, siellä oli oikein kokolattiamatot. Äiti oli siellä iltavahtimestarina, ja sain aika usein hänen kanssaan olla töissä mukana. Minusta oli ihanaa käydä istumassa opettajanhuoneessa, koska sinne

ei koulupäivien aikana voinut mennä. Uudessa koulussa oli kolikoilla toimiva limuautomaatti, josta käytiin ostamassa limua. 1970-luvulla opettajat saivat polttaa tupakkaa opettajanhuoneessa. Myös neljäs luokka käytiin Hiekkaharjun koulussa. Silloin meillä oli tyttö- ja poikaluokat. Oli kai siihen aikaan joku kokeilu. En tykännyt olla tyttöluokalla ollenkaan. Silloinen opettajakin ärsytti minua. – Martta, Uusimaa

Helsingin Sanomat 17.3.1972: Tavaamista opetteleva lapsi voi ensimmäisissä lukuharjoituksissaan törmätä kaupallisiin tuotteiden nimiin. Vanhempien lasten oppikirjoja valvotaan, mutta ei nuorempien lasten. -- ”Iloiset aapiskuvat -kirja sisältää runsaasti tuotenimiä. --A-kirjaimen kohdalla on sellaisia kuvitettuja sanoja, kuin aapinen ja auto, ahven, ampiainen ja aurinko. Apteekkariaasin kädessä on Aspiriini-putkilo. J-kirjain esittelee paitsi joutsenta ja jäätelöä, myös Jaffa-juoman. K-kirjain tuo lapsen maailmaan Kent-savukkeen. O-kirjain esittää onkivan oravan, jolla on veneessä mukana paitsi Onkijan opas, myös Omoa, Oxygenolia ja Ovomaltinia.”

Helmi-Elisa aloitti vuonna 1970 Vaaralan kansakoulussa Helsingin maalaiskunnassa. Koulu muuttui myöhemmin Hakunilan sivukouluksi, se näkyy Kehä III:lle.

- Ekan luokan luokkakuvassa on valokuva siitä koulusta. Sellanen mustavalkoinen kuva, jossa kaikkien päät oli omissa lokeroissaan ja koulun kuva keskellä. Me pienet ykkös- ja kakkosluokat oltiin siel alakerrassa,

kolmoset, neloset ja vitoset oli yläkerrassa. Se oli pieni koulu, siel oli vaan yks ekaluokka, yks tokaluokka ja yks kolmas luokka. Myöhemmin sinne tuli tarkkailuluokka, mut se ei ollu sillo, ku mä olin.

Helmi-Elisa meni kolmannelle luokalle uuteen kouluun, se oli isompi, kuin entinen. Rinnakkaisluokkia oli aina kaksi, A- ja B-luokat. Oppilaita oli 32–35.

- Yks Rauno oli mun mielestä jostai tuolt pohjosesta, se oli semmone resupetteri. Sen vanhemmat oli lähteny aamulla töihi, eikä kukaa kattonu, et olik sil ne vaatteet mitenpäi päällä, ja oliko napitettu juoponnappiin. Opettaja ei tykänny yhtään Raunosta, sen oikein näki. Ei tullu koskaa kysytty silt maikalt, et mikä mättää, ku se ei sulle kelpaa. Ekan luokan ekasta päivästä saakka me noustii seisomaan, ku opettaja tuli luokkaan aamulla. Yhden miesopettajan luokassa myös noustii seisomaan. Siel seisottii muutenki. Sitte me kuunneltii aamunavaus, ja sen jälkeen opettaja sano, et saada istua. Ope oli aika tiukas mainees. Mul on yks ystävä, jolla on ollu tän open mies opettajana. Sil on ihan kauheita muistoja siit opettajasta. Mul on ainaki hirmu hyviä muistoja siit ekan luokan naisopettajasta, se oli neljänteen asti meijä opettaja. Ekalla luokalla ope tuli pulpetin tykö neuvomaan tai jotain kattomaa, et osasiksä sen ykkösen tai a-kirjaimen piirtää. Siin opettajassa oli mahottoman miellyttävä tuoksu, varmaan hunajaa ja mantelia. Mä tykkäsin hirveesti, ku se tuli siihen viereen. Ala-asteella oli laulutunteja musiikkiluokassa. Opettaja Leena oli oikeen pirtee, vähän saman

oloinen, kuin Pirkko Liinamaa. Opella oli aina puseron väriset nappikorvikset.

Vitosluokalla oli se miesope, ja se laulatti meillä sitä Koskenniemen laulua ”Olen unessa useasti, sinun kaduillas koulutie”. Se polki harmoonia, joka surisi. Koulutie oli vissiin ainoo biisi, minkä se osas soittaa. Meijä piti aina laulaa sitä aamunavauksen jälkeen. Vieläki muistan sen harmoonin surisevan äänen, kun noustii seisomaa ja laulettii. Meil oli sellanen tyyli, et ku oppi lukemaan, ni sitte sai virsikirjan. Sehän oli niinku aivan huippua, kun kysyttii, et joksä sait virsikirjan. Olin aika myöhäisherännäinen siinä, et mä opin tosi myöhään lukemaan. Meijä opettaja luki meille aina käsityötunneilla ääneen Viisikoita ja Salaisuus-kirjoja, se oli hirmu hieno homma. – Helmi-Elisa, Länsi-Suomi

- Aloitin kansakoulun Helsingin maalaiskunnan Simonkylän kansakoulun pihalla sijainneessa parakkirakennuksessa syyskuussa 1968. Tuolloin oli lauantaissinkin koulua. Koulun piha oli muistaakseni asfalttia. Seisoin ensimmäisenä päivänä yksin pihalla, ja minusta tuntui siltä, että kaikilla muilla on kaveri paitsi minulla, minä kun en tuntenut ketään. Selvisin kuitenkin tästä uudentlaisesta tilanteesta, kun katsoin yhtä Soilea, joka oli pissannut housuun. Ajattelin tuolloin, että minun asiani eivät sentään ole noin huonosti. Ekan luokan opettajamme oli lämmin ja äidillinen Salme Salmela, juuri oikeanlainen ihminen ensimmäiseksi opettajaksi. Vihot muistan siksi, kun niitä on mulla vieläkin. Oli hienoa, kun opettaja oli painanut kirjoitusten

Tervetuloa mukaan matkalle 1960-luvulla syntyneiden kanssa kansakouluun, oppikouluun ja peruskouluun sekä lukioon ja ammattikouluun. Pääset myös aikaan koulun jälkeen, kokemuksiin lasten ja lastenlasten koulunkäynnistä ja katsomaan nykykoulua opettajana työskentelevän 60-lukulaisen silmin.

Koulusta on monella paljon muistoja:

"Musiikinopettaja nappas luunapin ohtaan"

"Suu auki vaan ja revittää sinne, jos siellä on jotain semmosta, mitä pitää ottaa."

"Ne rasvat oli jähmettynyt siihe pinnalle, ja oksensin sinne siihe. Tää ope pakotti mut syömään siitä huolimatta."

"Tykkäsin koulusta, ja olen aina pitänyt kouluun menosta."

"Opettaja simputti: istu - ylös - istu - ylös"

"Liikunnanopettajat tuntuivat vihaavan meitä"

"Kiitos ihanien liikkaopettajien!"

"Voimistelua YÖK. Mä vihaan voimistelua!!!"

"Tehän vaaditte opiskelua. Koko systeemi vaatii sitä. Tehän tarkoittitte: Nyt ei eletä, nyt opiskellaan, nyt luetaan, vaikka sitten tulisi Nikkilään meno."

